# IX. ARCHEOLOGIJOS PAMINKLŲ ŽVALGYMAS

**Arvydas Asadauskas**

## Žadgailių vietovės žvalgomieji tyrinėjimai.

1993 metais liepos mėnesį LII ekspedicija žvalgė Tauragės raj., Dauglaukio apyl., Žadgailių vietovę.

1988 metais buvo pradėti žvalgomieji tyrinėjimai Žadgailių vietovėje, esančioje 2,5 km atstumu į Š-ŠV nuo Dauglaukio gyvenvietės (vad. A. Malonaitis). Iš vienos pusės ją supa senoji ir naujoji Jūros upės vagos ir Dauglaukio laukai, o iš kitos - Pajūrio miškai. Tyrimams pasirinkta palaipsniui kylanti kalva tarp nedidelės pelkės ir upės, kurioje vietiniai gyventojai rasdavo įvairių žalvarinių radinių, žmonių kaulų. Nenustatyta tiksli jų radimo vieta, nei jų likimas. Sprendžiant iš žmonių pasakojimų, radiniai turėtų būti kiek vėlesnio laikotarpio. Tyrinėjimams kliudė tai, kad nuo to laiko vietovės vaizdas labai pasikeitė prieš 40 metų čia pasodinus pušelių giraitę. Žemės paviršius prieš medžių sodinimą ilgą laiką buvo pustomas - susidarė kopos.

Pirmaisiais tyrinėjimų metais susidurta su storu užpustyto smėlio sluoksniu. Ištyrus 20 kv. m plotą, ekspedicijos darbas buvo baigtas. 1989 metų vasarą darbai vyko toliau. Tuomet pasirinkta kiek aukštesnė vieta, šalia kalvų ir pelkės. Ištirta 80 kv. m. Apie 1,5 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus buvo aptiktas 12-14 cm storio kultūrinis sluoksnis, turėjęs nedidelį nuolydį pelkės link. Rezultatai nedžiugino tyrinėtojų, ir tik vienas radinys: gele-

žinis įmovinis ietigalis rombo formos plunksna šalia žiestų puodų šukių nuteikė optimistiškai.

Pratęsus tyrinėjimus arčiau pelkės, 50 cm gylyje aptiktas iki 15 cm storio užpelkėjęs kultūrinis sluoksnis, kuriame surinkta daug žiestos keramikos šukių. Po juo pastebėtas plonas šviesaus smėlio tarpsnis, atskyręs kitą, kiek tamsesnį, apie 10 cm storio sluoksnelį. Jame vėlyvojo laikotarpio puodų šukių buvo kur kas mažiau, čia visai netikėtai surasta nedidelė liejimo forma, padaryta iš juodo akmens. 1990 metais nepavykus organizuoti atskiros Žadgailių ekspedicijos, buvo žvalgyta aukščiausia kalvos vieta. Deja, šis bandymas reikiamų rezultatų nedavė. Ištirta tik 20 kv. m plotas. Atsižvelgus į tyrinėjimų sunkumus, ekspedicijos darbas buvo nutrauktas iki 1993 metų.Visą laiką archeologus domino, koks istorinis objektas paslėptas po storu smėlio ir sąnašų sluoksniu Žadgailiuose. 1993 metais atnaujinus tyrinėjimus kalvos papėdėje, arčiau pelkės, ištirta daugiau kaip 118 kv. m. Tiriama buvo atskirais plotais, pradedant šalia pelkės ir artėjant prie kelio, vedančio iš Dauglaukio į Žadgailius. Iš 14 tirtų plotų 7-iuose rastas kultūrinis sluoksnis.

Pirmasis plotas buvo išmatuotas 15 metrų į R nuo 1990 metais tirto ploto, šalia pelkės. Jame, 50 cm gylyje atsidengė geležingas smėlis ir pavieniai balų rūdos gabalėliai. Antrajame 16 kv. m plote, orientuotame ŠR-PV kryptimi, 50 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus, smėlio sluoksnį pakeitė tamsi, turinti specifinį kvapą, pelkėta žemė. Gilinant plotą, aptiktos žiestos keramikos šukės. Netoli nuo didžiausios jų koncentracijos rastas 1695 metų sidabrinis 2,63x2,65 cm dydžio ir 0,09 cm storio Saksonijos taleris, gulėjęs reversu į viršų (21 pav.). Moneta išlikusi puikiai ir leidžia tiksliai datuoti aptiktą sluoksnį.

Tyrinėjant toliau paaiškėjo, kad kultūrinio sluoksnio storis siekė nuo 40 iki 50 cm. Tirti teko greitai, nes visas plotas palaipsniui prisipildė pelkės vandens. 100 cm gylyje pasiektas įžemis ir plotas baigtas tirti. Visoje teritorijoje surinkta per 40 vienetų įvairių žiestos, neretai glazūruotos keramikos šukių.

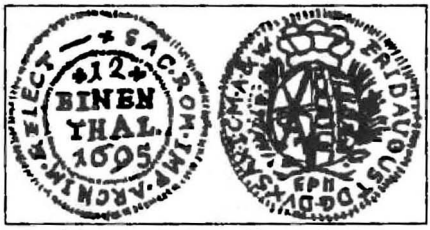


21 pav. Saksonijos taleris

10-20 metrų į PV nuo antrojo ploto ir 10-15 metrų nuo pelkės išmatuoti penki vienas šalia kito, 2x4 metrų dydžio (III-VII) plotai. Jų tyrinėjimai davė panašius rezultatus. Visuose plotuose beveik tame pačiame gylyje, po užpustyto smėlio sluoksniu, aptiktas intensyvus, 30-40 cm storio kultūrinis sluoksnis. Nemažai žiestos keramikos šukių, kaulų, susilydžiusio stiklo masės gabalėlių, trys nedideli geležiniai įtveriamieji peiliukai rodė, kad čia gana ilgą laiką buvo apsistoję žmonės. Kiek įdomesni pasirodė plotai IV ir VII. Plote IV, 70 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus, tarp žiestos keramikos šukių rastas titnaginis gremžtukas.

Kultūrinio sluoksnio storis šiame plote buvo nuo 34 iki 45 cm. Plote VII, 50 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus, po užpustytu smėliu pasirodė kultūrinis sluoksnis. Jis išsiskyrė tamsiai pilka, pamažu pereinančia į juodą, spalva. Be įprastų žiestos keramikos šukių, 95 cm gylyje rastos keturios lipdytinės keramikos šukės.

Paskutinieji plotai teikė vilties, todėl pradėti tirti nauji plotai į ŠR, 15-20 metrų atstumu nuo plotų III-IV. Nuspręsta kilti aukščiau į kalvą. Išmatuoti trys 2x4 metrų dydžio plotai VIII-XI. Paaiškėjo, kad čia užpustyto smėlio sluoksnis siekė iki 120 cm, o po juo pasirodė įžemis. Tas pat buvo ir plotuose XII-XIV. Įžemis pastebėtas 100 cm gylyje.

Baigus Žadgailių vietovės tyrinėjimus paaiškėjo, kad aptiktą 30-50 cm storio kultūrinį sluoksnį galima datuoti XVII-XVIII amžiais. Netoli tirtos vietos stovėjusi dvarvietė, o šalia jos buvusios sodybos, ūkiniai pastatai arba keramikos dirbtuvės. 1989 metais rastas ietigalis bei 1993 metais lipdytos keramikos šukės liudija, kad šioje vietoje galėjo būti neįtvirtinta senovės gyvenvietė arba kapinynas. Neatsitiktinis ir titnaginis gremžtukas. Titnaginių darbo įrankių aptikta ir Dauglaukio kapinyne bei alkavietėje kartu su I-III a. radiniais. Intensyvi vėlesnių amžių ūkinė veikla galėjo suardyti vertingą, daugiasluoksnį archeologijos paminklą. Tikriausiai dar vienas mūsų istoriją menantis paminklas dingo beveik be pėdsakų.

**Raimundas Akavickas**

## Neaiškių archeologinių objektų žvalgymas Utenos raj. 1992 ir 1993 metais

1992 ir 1993 metais LKPI Archeologijos paminklų skyriaus darbuotojai tyrinėjo keletą neaiškių archeologijos objektų Utenos raj. Daugelyje tyrinėtų vietų archeologinės medžiagos nerasta, tačiau atskiruose objektuose aptikta senojo apgyvendinimo bei ūkinės veiklos pėdsakų. Archeologijos objektai lankyti re-